

Broedvogels van het Dommelkwartier, gemeente Valkenswaard, in 2025

0-meting uitgevoerd in opdracht van de Bosgroep Zuid Nederland
ten behoeve van de Gemeente Valkenswaard

Tom Heijnen

Foto op de voorpagina: het Dommelkwartier in de ochtend, 9 mei 2025 (Tom Heijnen)

Broedvogels van het Dommelkwartier, gemeente Valkenswaard, in 2025

**0-meting uitgevoerd in opdracht van de Bosgroep Zuid Nederland
ten behoeve van de Gemeente Valkenswaard**

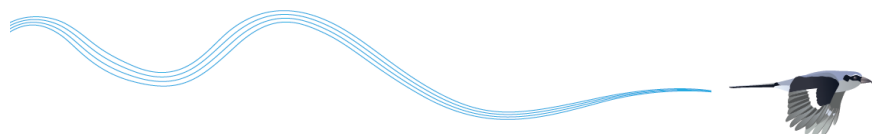
Veldwerk: Harold Bierens, Jack Bos, Geurt Jan van Ek, Tom Heijnen,
Jan Kolsters, Paul van Pelt en Pieter Wouters

Opdrachtgever: Bosgroep Zuid Nederland

Bosgroep Zuid Nederland

Vogelwerkgroep De Kempen
Augustus 2025

vwgdekempen@gmail.com | www.vwgdekempen.nl

INHOUDSOPGAVE

1.	Inleiding	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Doel	5
2.	Gebiedsbeschrijving	6
2.1	Ligging	6
2.2	Kenmerken van het gebied	8
2.3	Veranderingen	8
3.	Werkwijze	11
3.1	Methode van inventariseren en interpreteren	11
3.2	De inventarisatie in 2025	11
3.3	Kanttekeningen	11
4.	Resultaten van de inventarisatie	13
4.1	Broedvogels	13
4.2	Bijvangst: zoogdieren	22
5.	Bespreking van de resultaten	30
5.1	Ecologische vogelgroepen	24
5.2	Rode Lijstsoorten	26
5.3	Verschillen met 1985-2005	27
6.	Dankwoord	28
7.	Geraadpleegde literatuur	28

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

De aanleiding voor deze inventarisatie is een beoogd traject van natuurontwikkeling in het Dommelkwartier dat in eigendom is van de Gemeente Valkenswaard. Bij het traject wordt landbouwgrond omgevormd naar natuur. Het gaat om ca. 31 ha., met name gelegen in het noordelijke deel van het inventarisatiegebied.

De Bosgroep Zuid Nederland heeft het traject in opdracht van de Gemeente Valkenswaard voorbereid. Daar hoort ook het volgen van de veranderingen in de broedvogelbevolking bij.

1.2 Doel

De broedvogelinventarisatie is een 0-meting om vast te leggen wat de huidige situatie is. Na verloop van tijd kan met een vervolgmeting vastgesteld worden welke veranderingen er zijn opgetreden en in hoeverre de natuurontwikkeling in het gebied daaraan heeft bijgedragen.

Meanderende Dommel door het Dommelkwartier, 9 mei 2025 (Tom Heijnen).

2. GEBIEDSBESCHRIJVING

2.1 Ligging

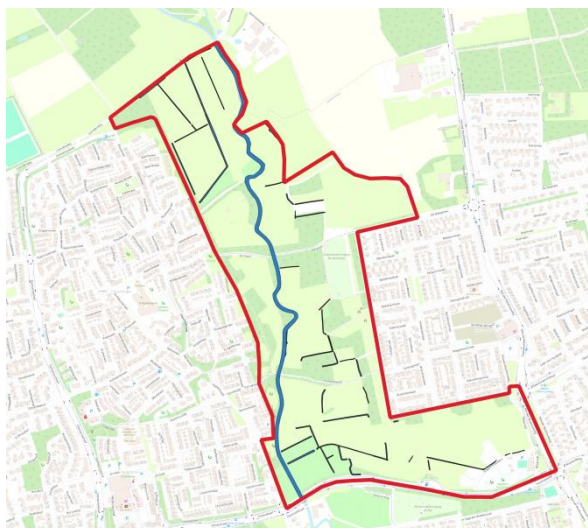
Onder Dommelkwartier wordt het Dommeldal verstaan dat ingeklemd ligt tussen Dommelen aan de westzijde en Valkenswaard aan de oostzijde. Aan de noordzijde wordt het gebied begrensd door de Dommelseweg en aan de zuidzijde door de Tienendreef. De getelde oppervlakte is 60,25 ha.

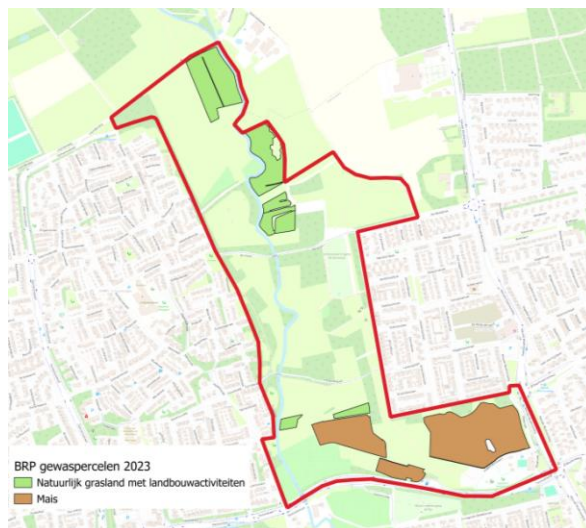
Ligging van het Dommelkwartier (ondergrond: topotijdreis.nl).

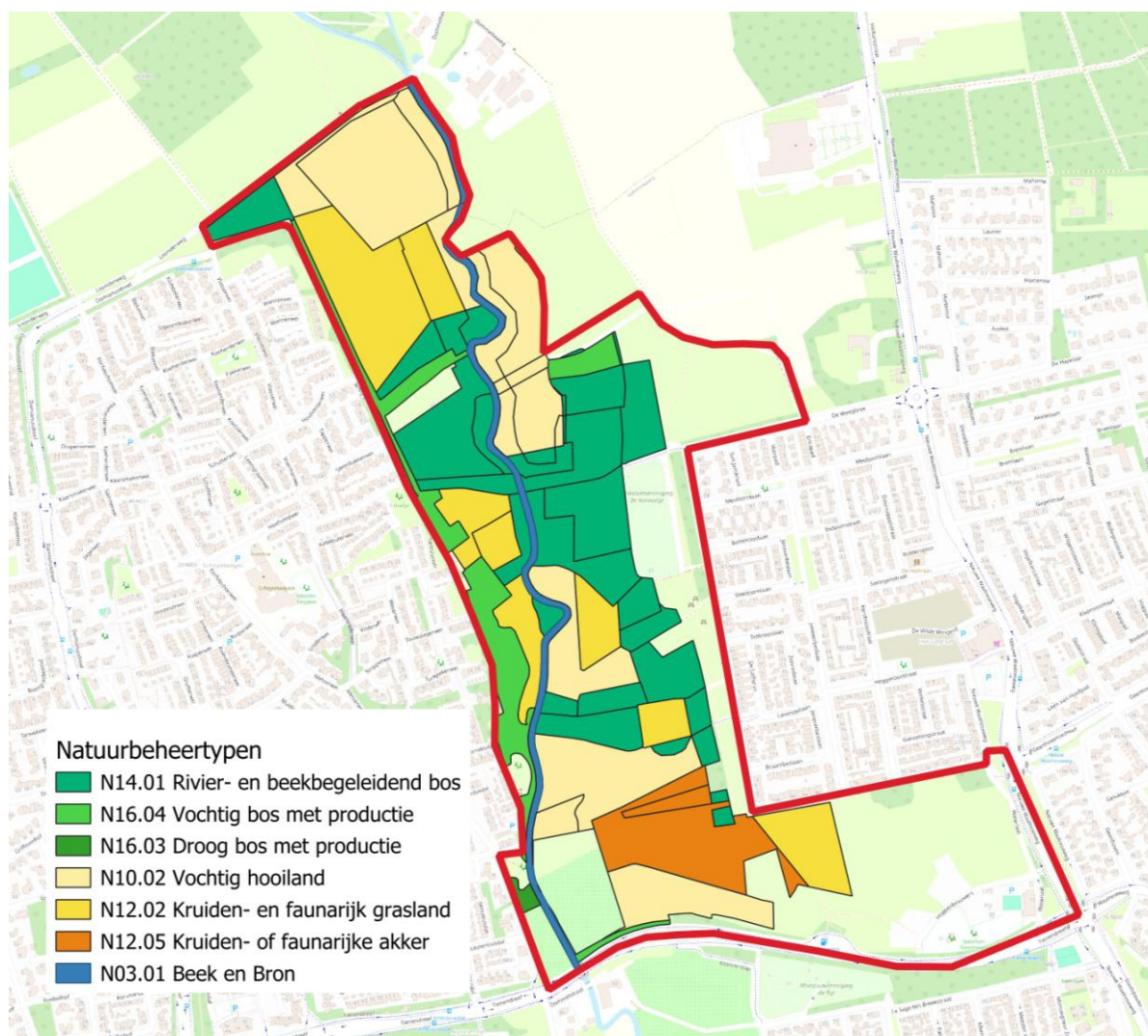
Het Dommelkwartier vanuit vogelperspectief, met in rood de grens van het geïnventariseerde gebied (ondergrond: Google Earth).

Sloten in 2023 (data: Basisregistratie gewaspercelen).

Natuurlijk grasland met landbouwactiviteiten en maïs in 2023 (data: Basisregistratie gewaspercelen).

Ambitiekaart natuurbeheertypen in 2024 (data: Natuurbeheerplan Noord-Brabant 2025).

2.2 Kenmerken van het gebied

Het Dommelkwartier is een kleinschalig beekdallandschap. De Dommel stroomt er van zuid naar noord doorheen en is nooit gekanaliseerd. Wel werden de vruchtbare gronden in het beekdal vele decennia en wellicht honderden jaren lang door boeren gebruikt.

Natuurbeheertypen volgens de ambitiekaart 2024, met oppervlakte in ha.

Natuurbeheertype	Opp.
N03.01 Beek en bron	6,6
N10.02 Vochtig hooiland	12,2
N12.02 Kruiden- en faunarijck grasland	7,4
N12.05 Kruiden- of faunarijck akker	2,9
N14.01 Rivier- en beekbegeleidend bos	11,7
N16.03 Droog bos met productie	0,1
N16.04 Vochtig bos met productie	3,1
Totaal	44,6

Momenteel liggen binnen het onderzochte gebied diverse maïsakkers (in het zuiden) en natuurlijke graslanden waar nog landbouwactiviteiten plaatsvinden (in het noorden). Flink wat sloten zorgen voor de afwatering. Voor de rest is het een natuurgebied dat gekenmerkt wordt door een mozaïek van beekbegeleidend bos, vochtig en droog bos met een beperkte productiefunctie, vochtige hooilanden en kruiden- en faunarijck graslanden. Veel perceelsgrenzen hebben een 'houtkant'.

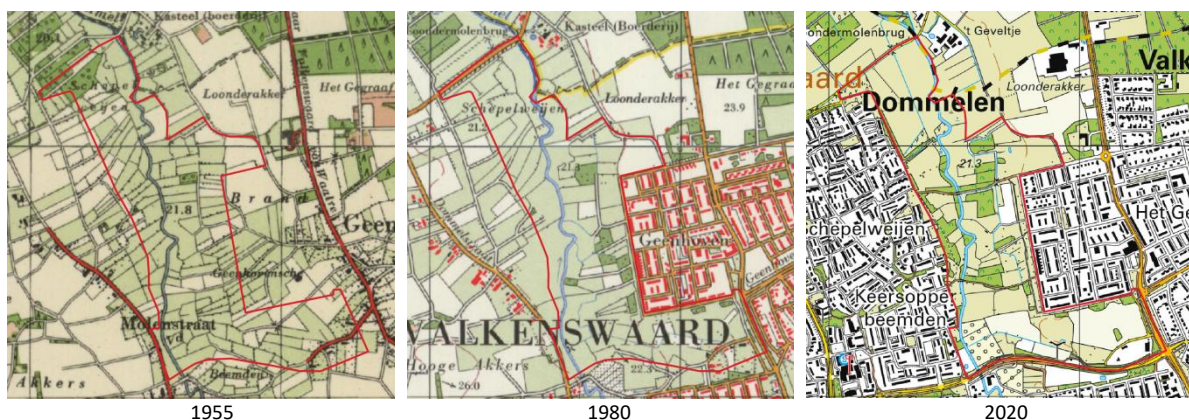
Er is sprake van een hoge recreatiedruk en particulier gebruik. Vooral het middengebied

wordt veel door de inwoners van Dommelen en Valkenswaard gebruikt om de hond uit te laten, te recreëren of te werken in het volkstuintencomplex. Het is voor de natuur gunstig dat veel percelen langs de Dommel niet of moeilijk toegankelijk zijn voor het publiek.

2.3 Veranderingen

Het Dommeldal in wat nu Dommelkwartier heet, heeft in de afgelopen decennia grote veranderingen doorgemaakt. Tot in de jaren '70 van de vorige eeuw was het een kleinschalig agrarisch landschap zonder noemenswaardige bebouwing op de flanken van het beekdal. Gelukkig is het gebied in de jaren '50, '60 of '70 niet verkaveld en is de Dommel niet gekanaliseerd. De flanken van het Dommeldal wijzigden toen eerst Valkenswaard ging uitbreiden, en daarna Dommelen als nieuw dorp uit de grond werd gestampt. Met name aan de kant van Dommelen komt de bebouwing tot vlak bij de Dommel. Aan de rand van de bebouwing werden parkachtige stroken bos aangelegd.

In het gebied zijn de afgelopen jaren diverse maatregelen genomen om het kleinschalige beekdallandschap te behouden en versterken, zoals hydrologische aanpassingen op perceelsniveau, aanleggen van een poel en herinrichting van het volkstuintencomplex (Aarts et al. 2019).

Het Dommelkwartier rond 1955, 1980 en 2020 (topotijdreis.nl).

De Dommel gezien vanaf de Tienendreef, kijkend naar het noorden, 9 mei 2025 (Tom Heijnen).

De Dommel in het centrale deel van het Dommelkwartier, 7 maart 2025 (Jan Kolsters).

Maïsakker met wandelpad in het zuidelijke deel van het Dommelkwartier, 29 mei 2025 (Jan Kolsters).

Struwelen in het noordoostelijke deel van het Dommelkwartier, 9 mei 2025 (Tom Heijnen).

3. WERKWIJZE

3.1 Methode van karteren en interpreteren

Het gebied werd zoveel mogelijk systematisch doorkruist met een zodanig fijnmazige route dat er wat gehooraafstand betreft geen 'dode hoeken' waren.

Er waren twee startpunten die om en om werden gebruikt. Vogelsoorten hebben 's ochtends een zangpiek (wanneer de meeste zingen) en die is per soort anders. Met afwisselend starten wordt voorkomen dat steeds hetzelfde stukje heel vroeg in de ochtend wordt geteld ('altijd veel Merels') en een ander stukje altijd later ('altijd weinig Merels').

Als methode van karteren en interpreteren werd de uitgebreide territoriumkartering gebruikt (ook BMP-methode genoemd), ontwikkeld door Sovon. De methode bestaat uit soortspecifieke richtlijnen voor noteren en interpreteren van waarnemingen in het veld (zoals: welk gedrag wijst op een territorium) en richtlijnen voor het onderkennen van territoria (zoals: datumgrenzen en fusie-afstanden).

De gegevens werden op tablet of mobiele telefoon ingevoerd in het programma Avimap waarmee na afloop van iedere telling met een druk op de knop alles naar de database van Sovon werd gestuurd. Na afloop van het telseizoen was het clusteren en interpreteren van de gegevens snel en eenvoudig omdat het Sovon programma Autocluster dat volautomatisch doet.

3.2 De inventarisatie in 2025

De kern van de inventarisatie bestond uit 9 bezoekrondes in de vroege ochtend. Tijdens iedere ronde werd het gebied in de vroege ochtend intensief doorkruist. Er is één extra bezoek in de avond gebracht ten behoeve van schemervogels. De inventarisaties vonden alleen bij goed weer (droog, hooguit matige wind) plaats.

De totale bezoekenintensiteit (som van bestede tijd over alle bezoeken) was 40 uur (= 40 min/ha). Een ochtendbezoek nam gemiddeld 4:17 uur in beslag.

Overzicht van de inventarisatiebezoeken.

Datum	Tijd van de dag		Door
	van	t/m	
7 maart	6:29	10:24	Jan Kolsters
22 maart	6:06	9:54	Harold Bierens
3 april	6:12	11:03	Geurt Jan van Ek Jack Bos
12 april	6:17	10:52	Paul van Pelt
27 april	5:49	9:52	Pieter Wouters
9 mei	5:24	9:27	Tom Heijnen
13 mei	21:21	22:44	Jan Kolsters
18 mei	4:58	9:07	Geurt Jan van Ek
29 mei	4:53	9:43	Jan Kolsters Pieter Wouters
9 juni	4:52	9:15	Harold Bierens

3.3 Kanttekeningen

Soorten met een lage trefkans. De kans dat territoria worden geregistreerd hangt niet alleen af van de bezoekenintensiteit maar ook van de zgn. trefkans door het jaar heen en over de dag. Sommige vogelsoorten zingen een heel korte periode van het broedseizoen en sommige zijn alleen in de schemering territoriaal. Er zijn ook soorten die sowieso heel weinig zingen of die een heel onopvallende zang hebben.

Sommige van de inventariseerders hebben moeite om hoge geluiden, zoals van Grauwe Vliegenvanger en Appelvink, te horen. De BMP-methode probeert het effect van verschillen per vogelsoort in trefkans op te vangen door per soort specifieke criteria te gebruiken voor het onderkennen van een territorium. Die correctie is niet mogelijk voor verschillen in gehoor van de waarnemers.

Soorten met grote territoria. Bepaalde soorten hebben in de broedtijd een groot leefgebied en zijn binnen zo'n gebied heel mobiel. We hebben door kritisch te zijn geprobeerd dubbeltellingen te minimaliseren.

Soorten die zich bij verstoring makkelijk verplaatsen. Met name ganzen en eenden vliegen makkelijk op. Hierdoor is het moeilijk om een goed beeld van de werkelijke aantallen te krijgen.

Locatie van stippen. Binnen een verzameling waarnemingen die door Autocluster tot één territorium worden gerekend, plaatst Autocluster de territoriumstip ('de stip op de

kaart') op de waarneming met de hoogste broedcode. Als er twee of meer waarnemingen zijn met de hoogste broedcode, dan wordt de laatste waarneming gebruikt. De stip staat dus niet in het midden van alle waarnemingen die tot het territorium worden gerekend, en ook niet per se op de plek waar het nest zich bevindt.

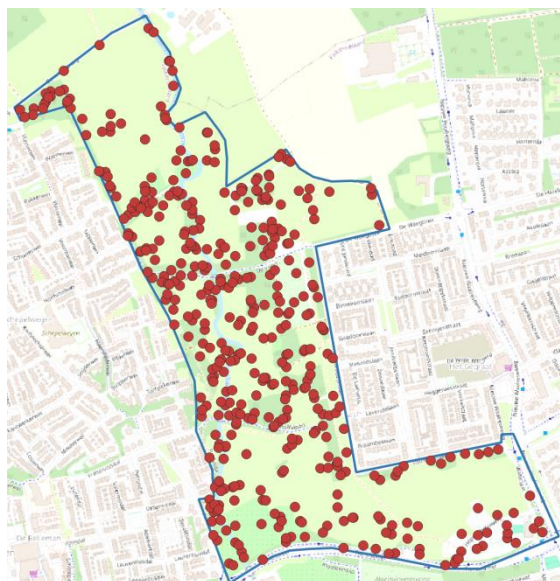

Afwateringssloot in het zuidelijke deel van het Dommelkwartier, 9 mei 2025 (Tom Heijnen).

4. RESULTATEN VAN DE INVENTARISATIE

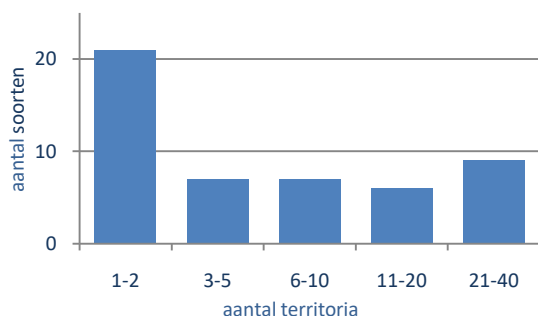
4.1 Broedvogels

In de tabel hiernaast staan de vogelsoorten vermeld die in 2025 als broedvogel werden aangetroffen, met vermelding van het aantal territoria. Indien het aantal territoria 5 of meer is dan is tevens de dichtheid per 100 ha. opgenomen.

Territoria (456) van alle broedvogels.

Er werden 50 soorten als broedvogel vastgesteld. Dit is een normaal aantal voor een gevarieerd gebied van 60 ha. Het totaal aantal territoria bedroeg 456 (= ca. 760 per 100 ha). Veel soorten (21) kwamen met 1-2 territoria voor. Meest algemeen waren Zwartkop (40 territoria), Tjiftjaf (39), Houtduif (32), Winterkoning (32) en Koolmees (31).

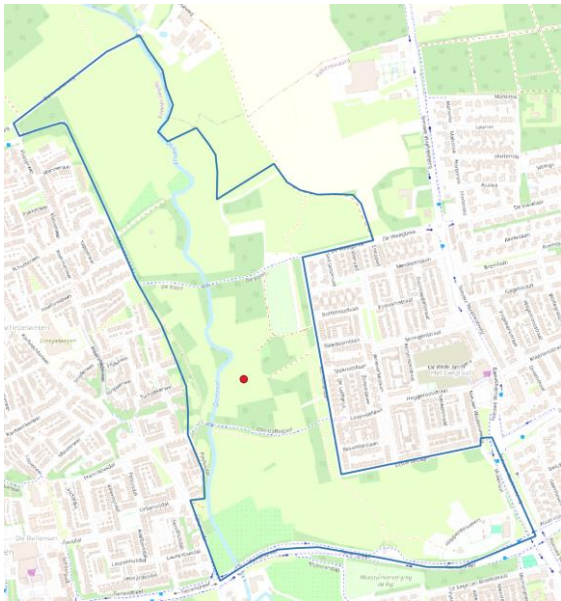

Aantal soorten per aantalsklasse.

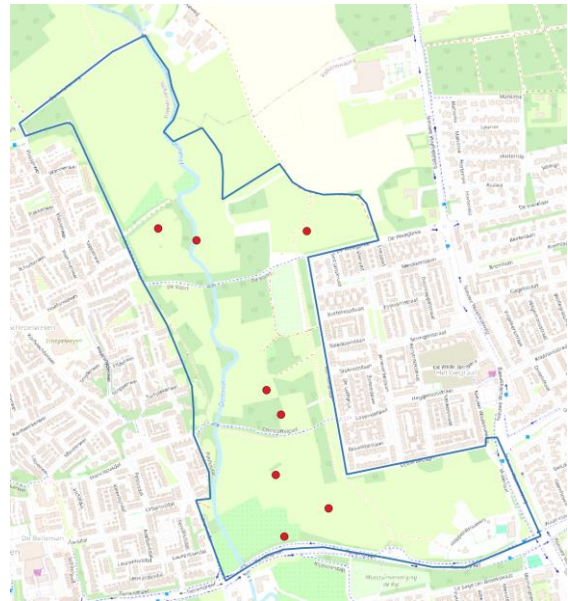
Op de pagina's hierna zijn de verspreidingskaarten per soort te vinden. Tussen haakjes het aantal territoria en in rood de Rode Lijst-status. De soorten staan op [taxonomische volgorde](#).

Overzicht van broedvogels met aantal territoria en dichtheid per 100 ha. (mits ≥ 5 territoria). Rode Lijst-soorten zijn **rood-vetgedrukt** indien categorie 'kwetsbaar' en **rood** indien categorie 'gevoelig'.

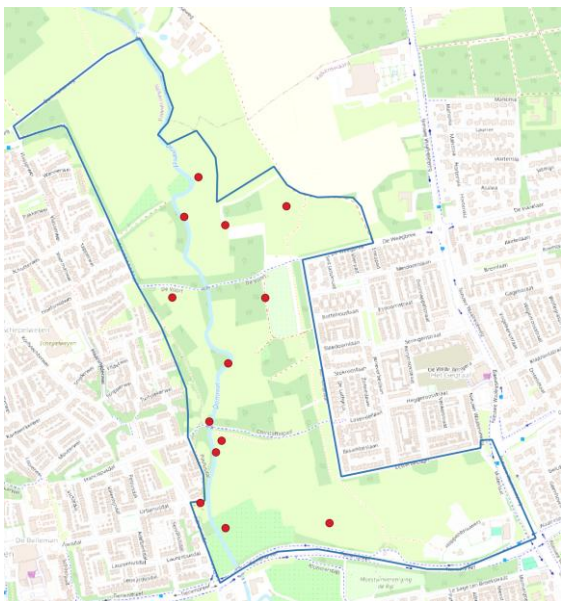
Soort	Aantal	Dichtheid
Grauwe Gans	1	
Wilde Eend	13	22
Soepeend	1	
Fazant	8	13
Koekoek	2	
Holenduif	4	
Houtduif	32	53
Waterhoen	1	
Houtsnip	1	
Buizerd	1	
Bosuil	2	
Ijsvogel	2	
Middelste Bonte Specht	1	
Kleine Bonte Specht	2	
Grote Bonte Specht	7	12
Zwarte Specht	1	
Groene Specht	2	
Wielewaal	3	
Gaai	4	
Ekster	7	12
Kauw	2	
Zwarte Kraai	9	15
Matkop	1	
Pimpelmees	18	30
Koolmees	31	51
Staartmees	2	
Tjiftjaf	39	65
Kleine Karekiet	10	17
Bosrietzanger	21	35
Spotvogel	1	
Zwartkop	40	66
Tuinfluit	6	10
Grasmus	11	18
Winterkoning	32	53
Boomklever	4	
Boomkruiper	22	37
Spreeuw	6	10
Zanglijster	13	22
Merel	22	37
Roodborst	19	32
Bonte Vliegenvanger	1	
Roodborsttapuit	4	
Huismus	2	
Heggenmus	13	22
Vink	22	37
Appelvink	3	
Goudvink	1	
Groenling	2	
Putter	2	
Geelgors	1	
Totaal 50 soorten	456	757

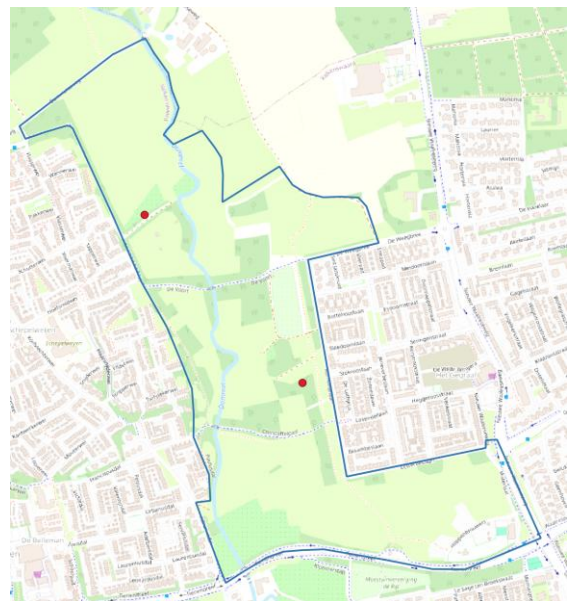
Grauwe Gans (1)

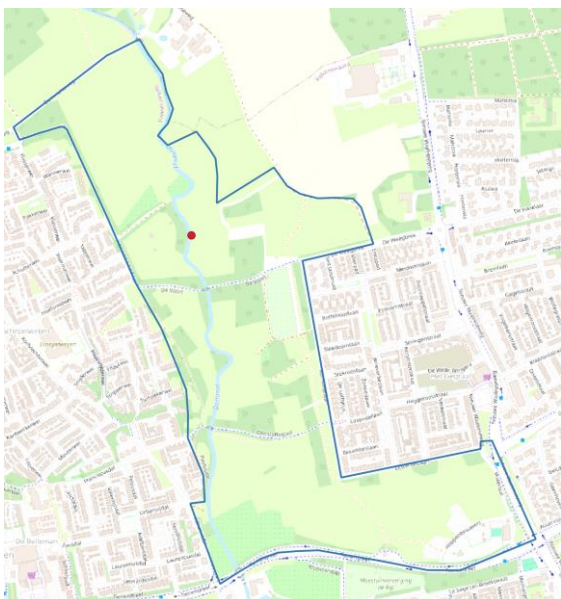
Fazant (8)

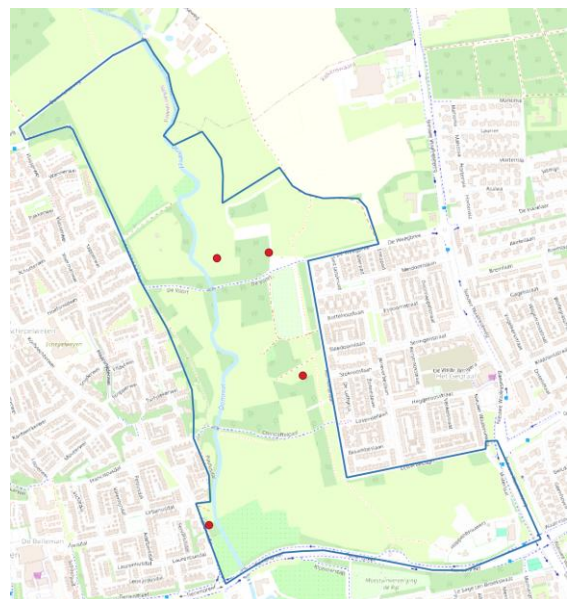
Wilde Eend (13)

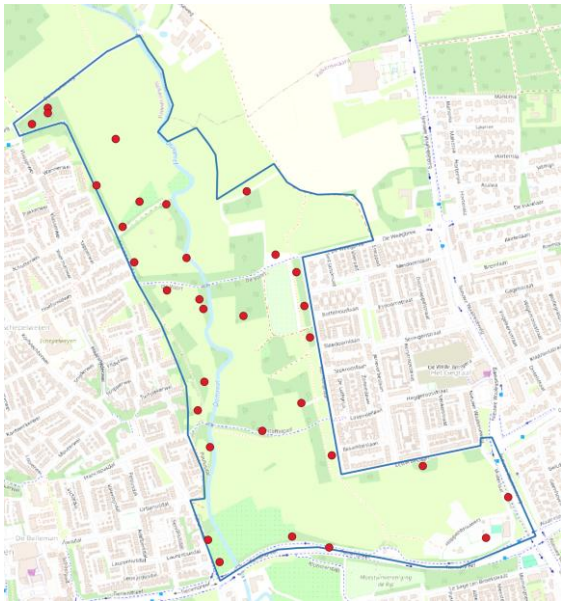
Koekoek (2) **Rode Lijst: kwetsbaar**

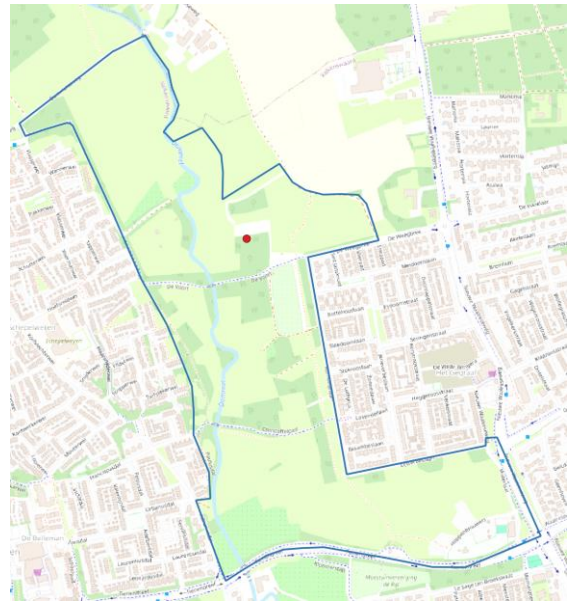
Soepeend (1)

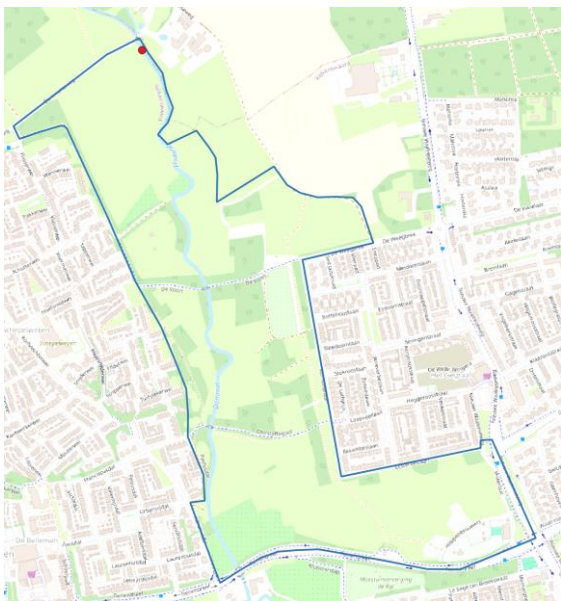
Holenduif (4)

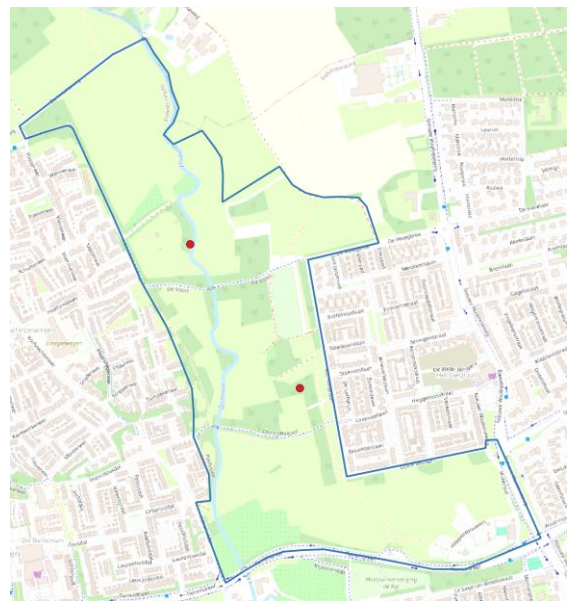
Houtduif (32)

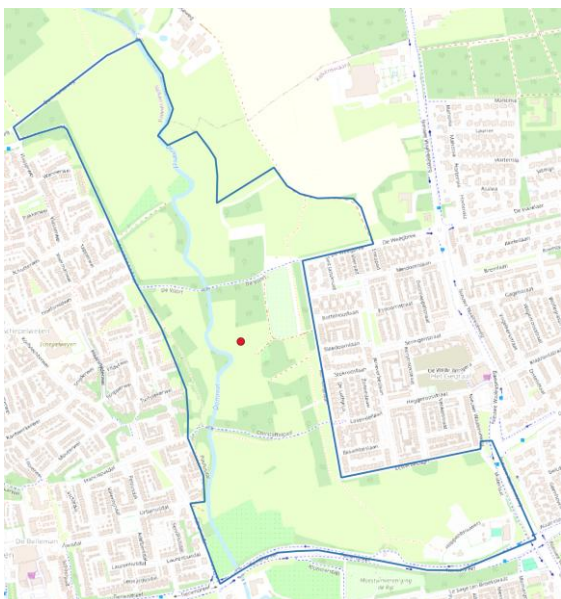
Buizerd (1)

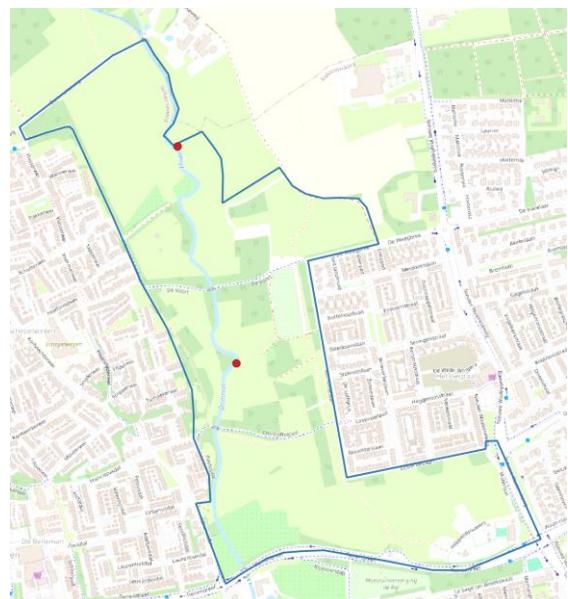
Waterhoen (1)

Bosuil (2)

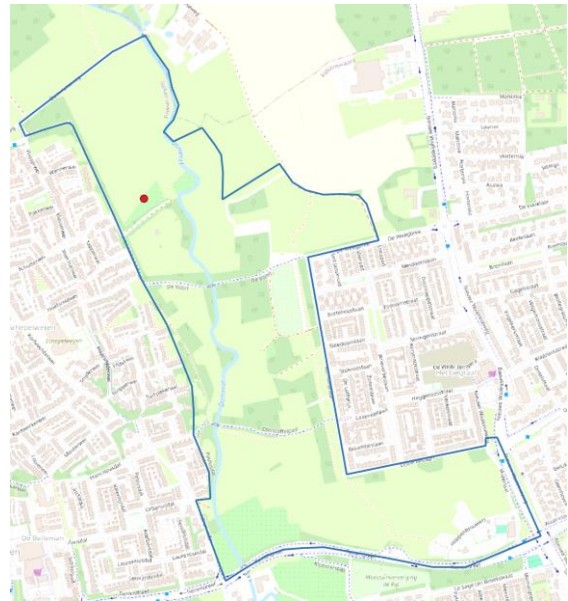
Houtsnip (1)

IJsvogel (2)

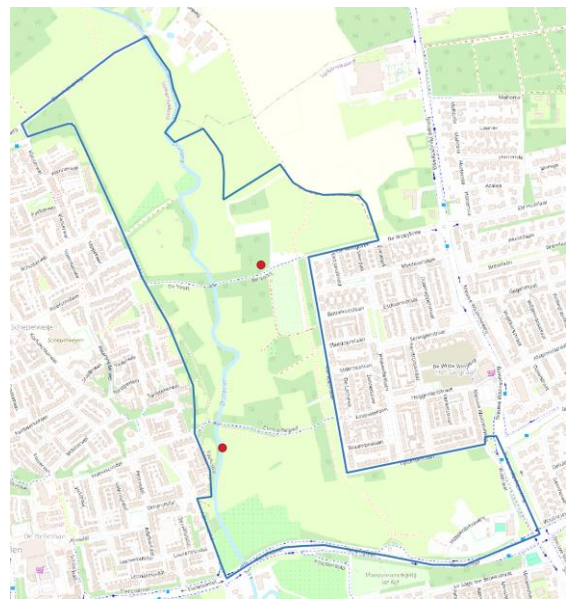
Middelste Bonte Specht (1)

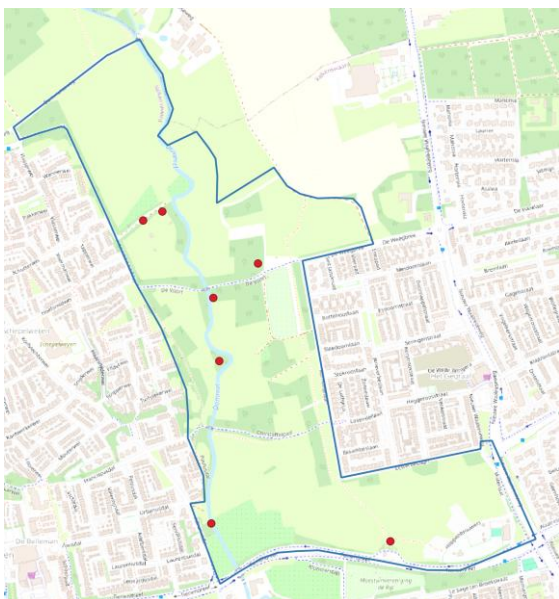
Zwarte Specht (1)

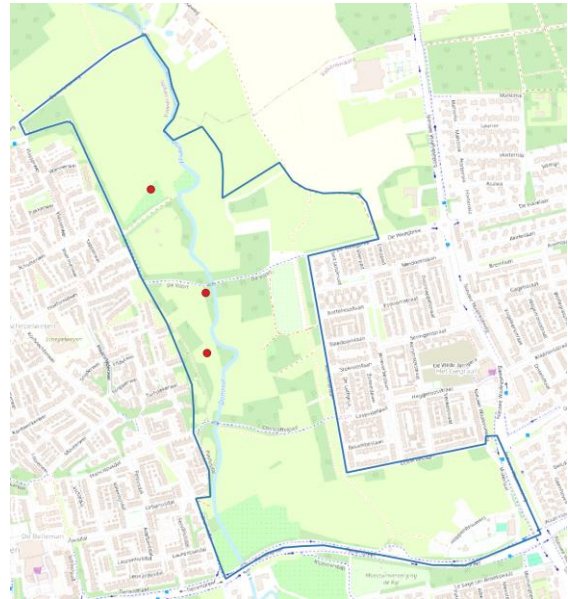
Kleine Bonte Specht (2)

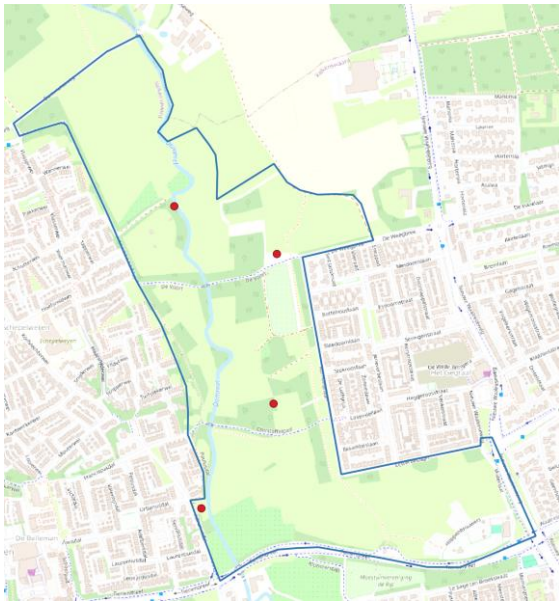
Groene Specht (2)

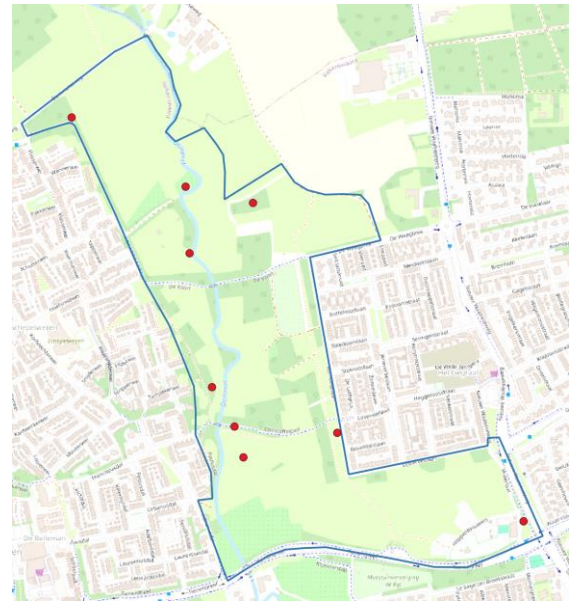
Grote Bonte Specht (7)

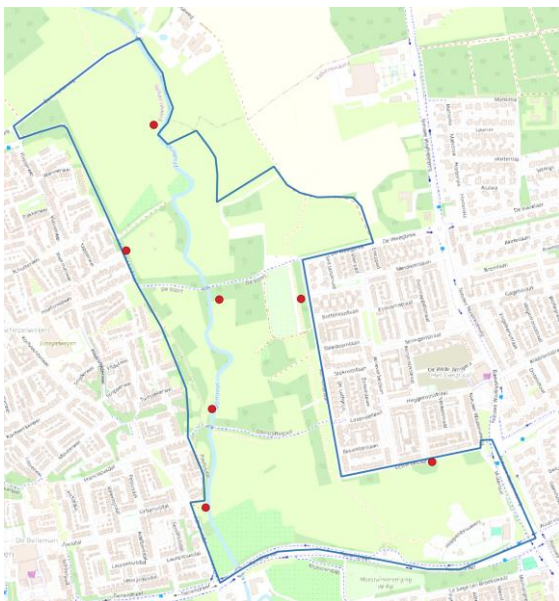
Wielewaal (3) **Rode Lijst: kwetsbaar**

Gaai (4)

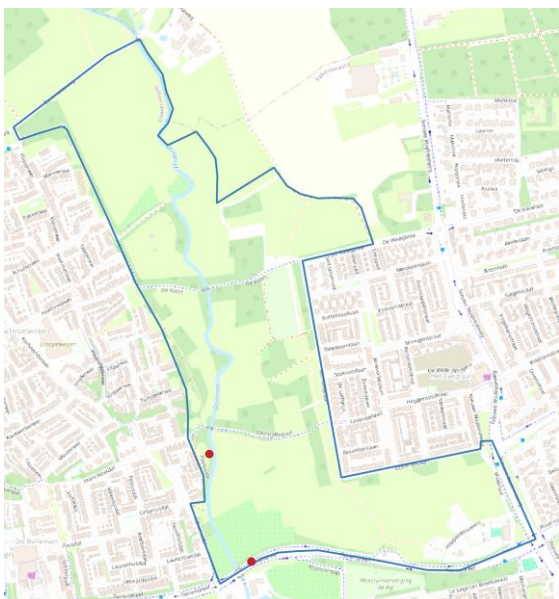
Zwarte Kraai (9)

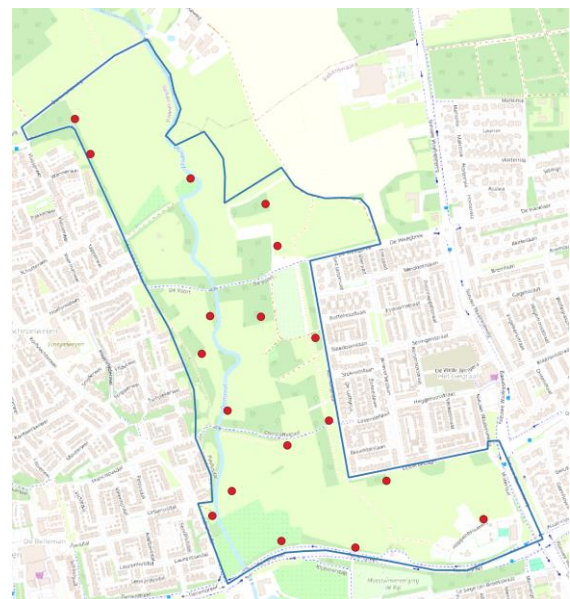
Ekster (7)

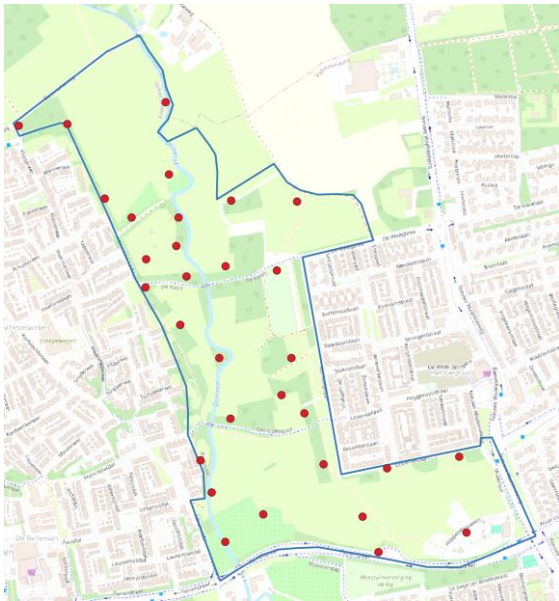
Matkop (1) Rode Lijst: gevoelig

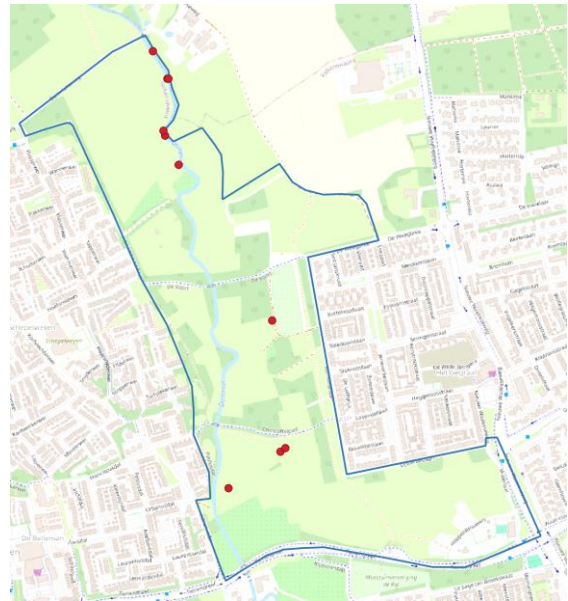
Kauw (2)

Pimpelmees (18)

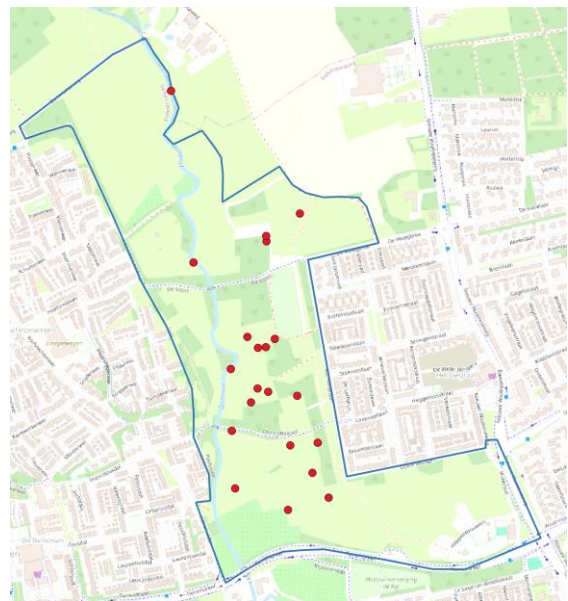
Koolmees (31)

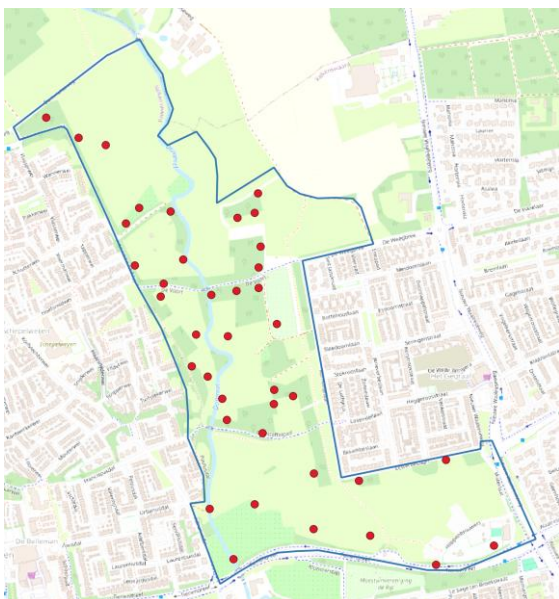
Kleine Karekiet (10)

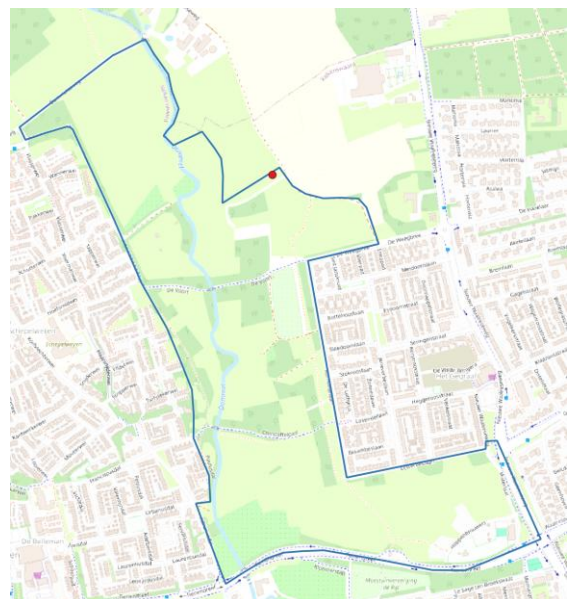
Staatmees (2)

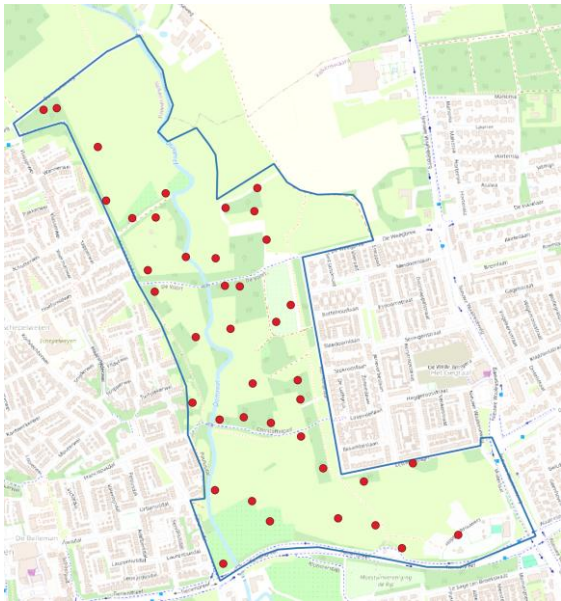
Bosrietzanger (21)

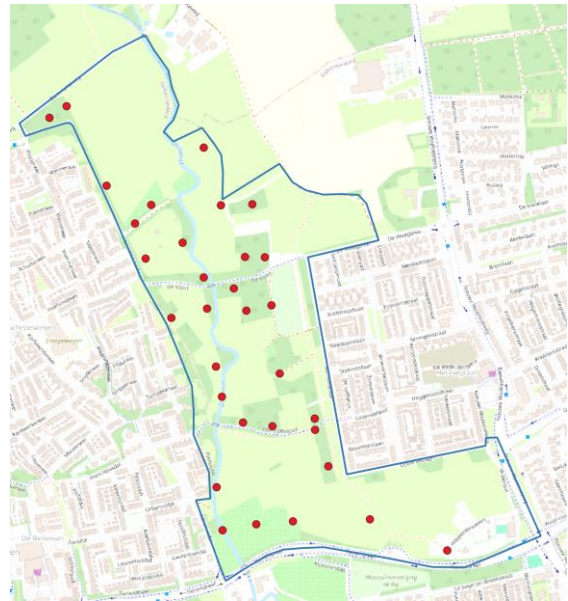
Tjiftjaf (39)

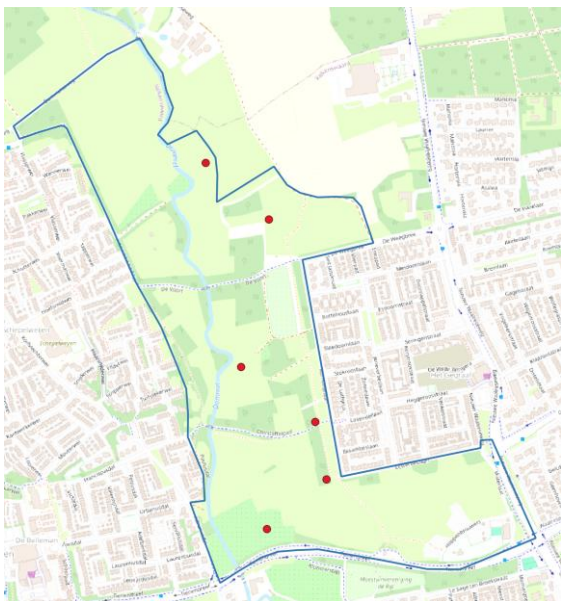
Spotvogel (1) Rode Lijst: gevoelig

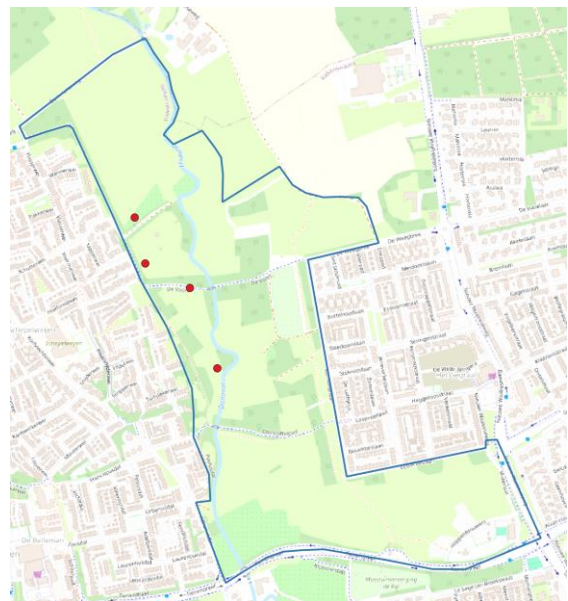
Zwartkop (40)

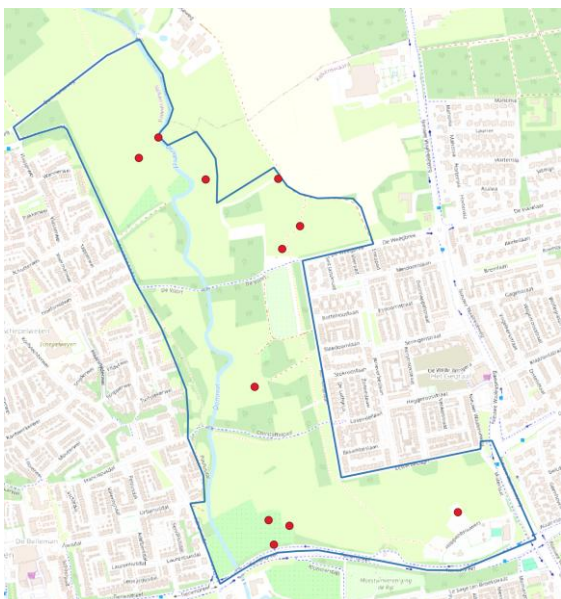
Winterkoning (32)

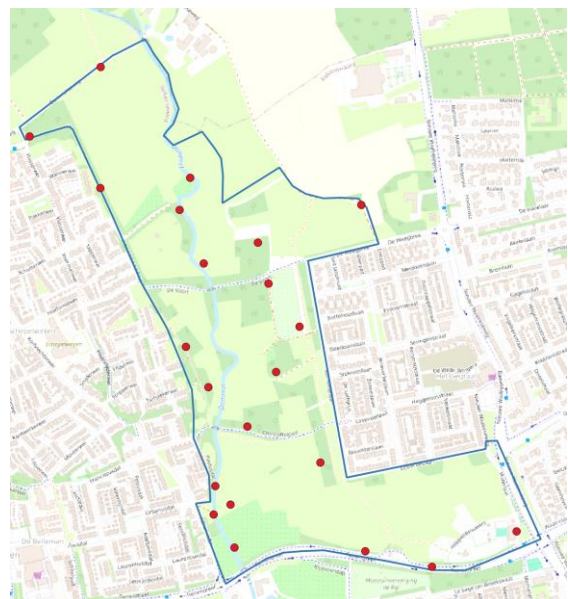
Tuinfluiter (6)

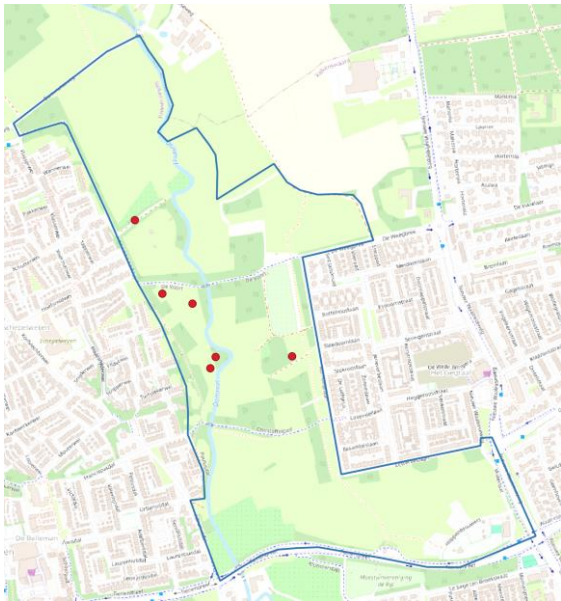
Boomklever (4)

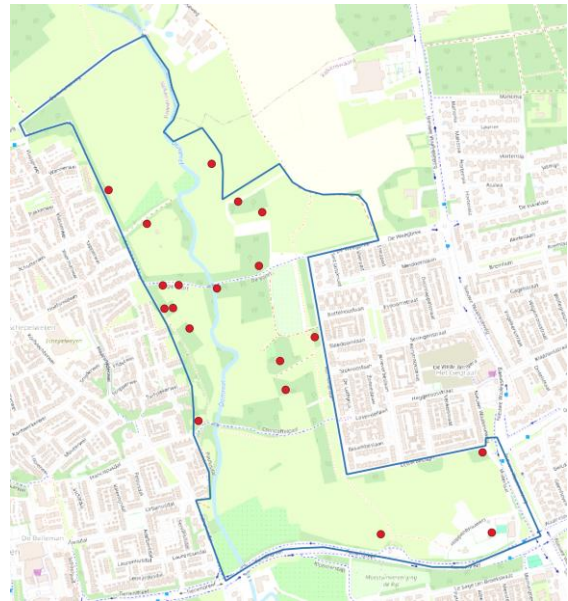
Grasmus (11)

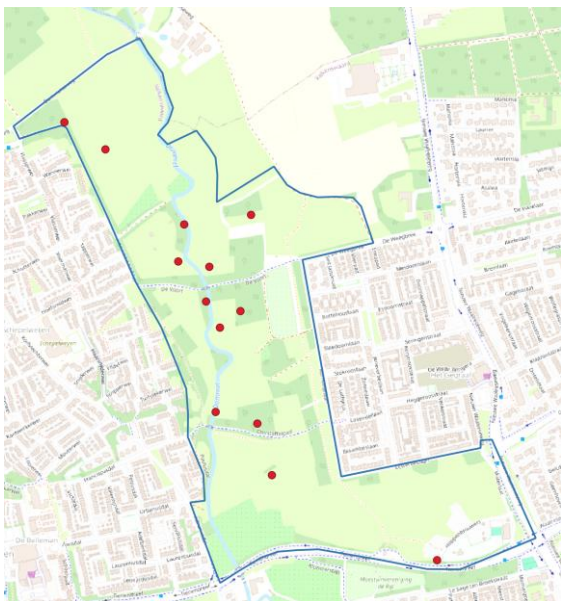
Boomkruiper (22)

Spreeuw (6)

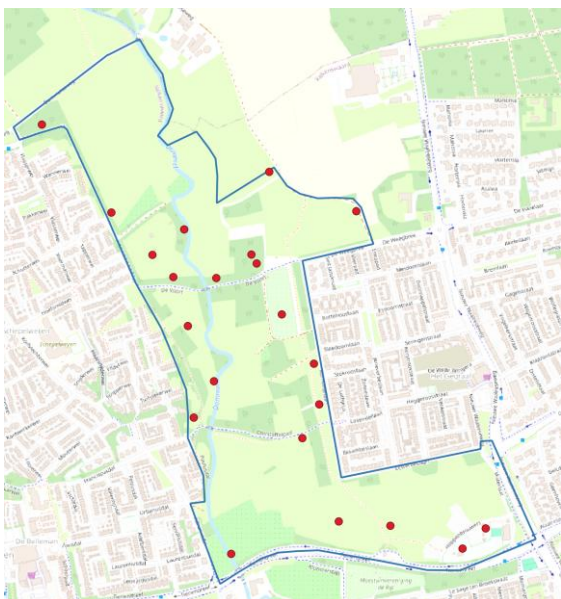
Roodborst (19)

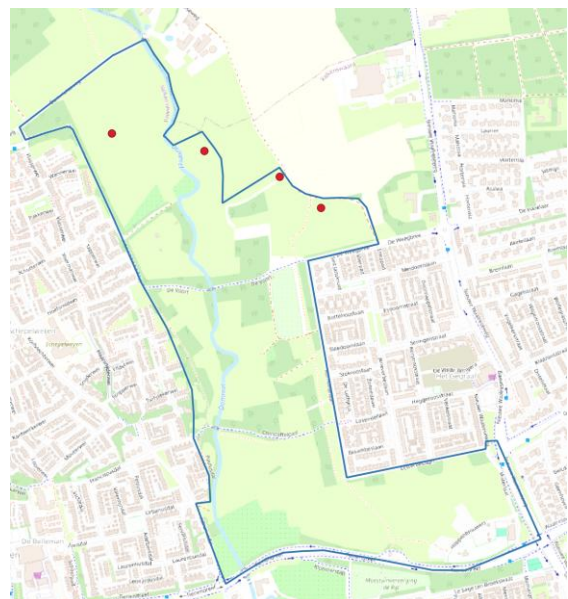
Zanglijster (13)

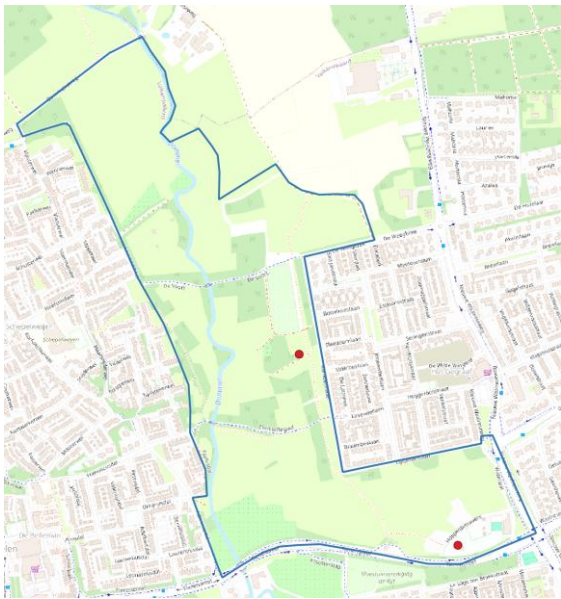
Bonte Vliegenvanger (1)

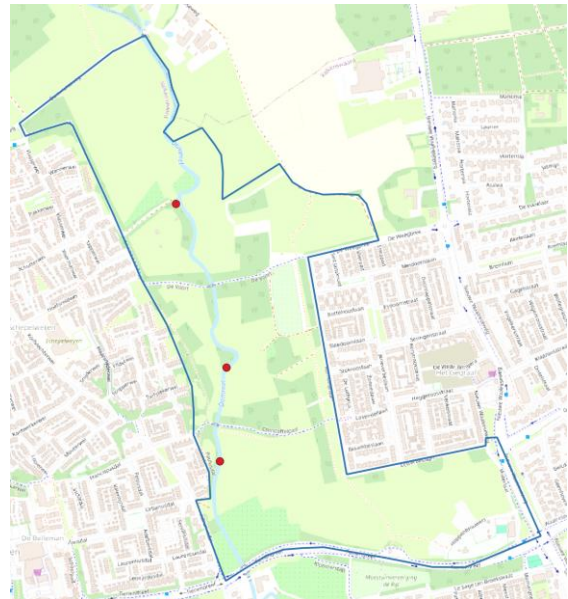
Merel (22)

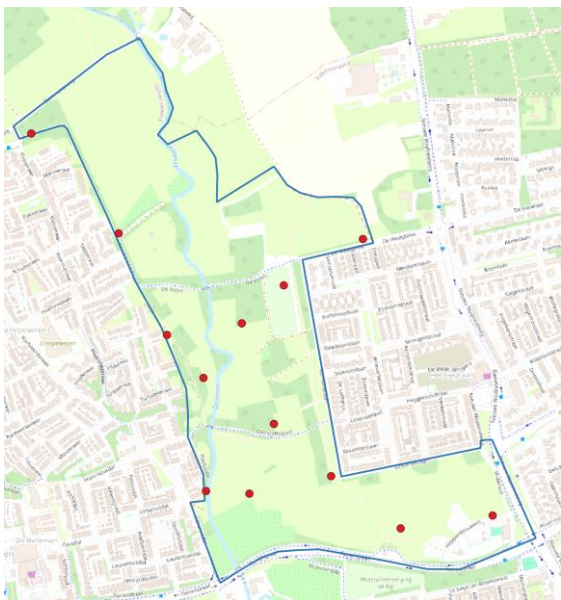
Roodborsttapuit (4)

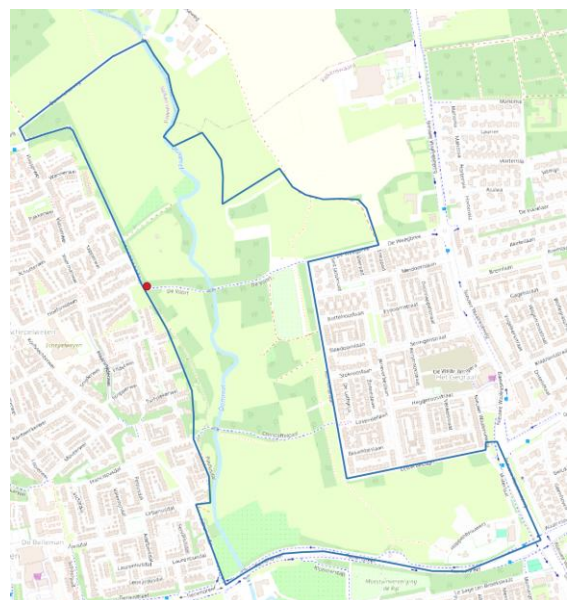
Huisumus (2) Rode Lijst: gevoelig

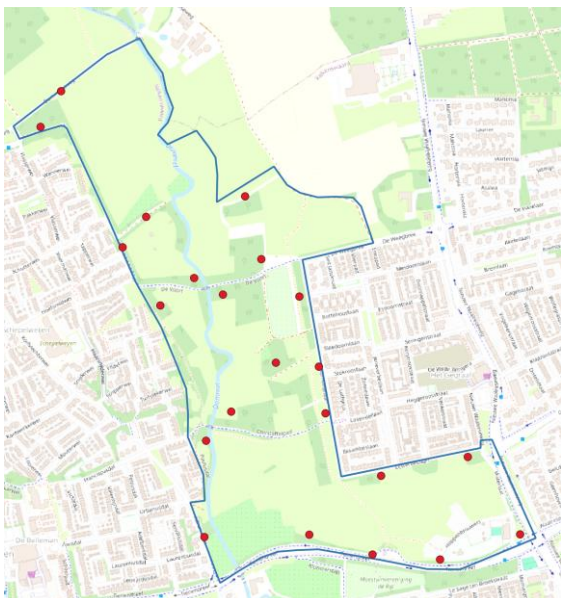
Appelvink (3)

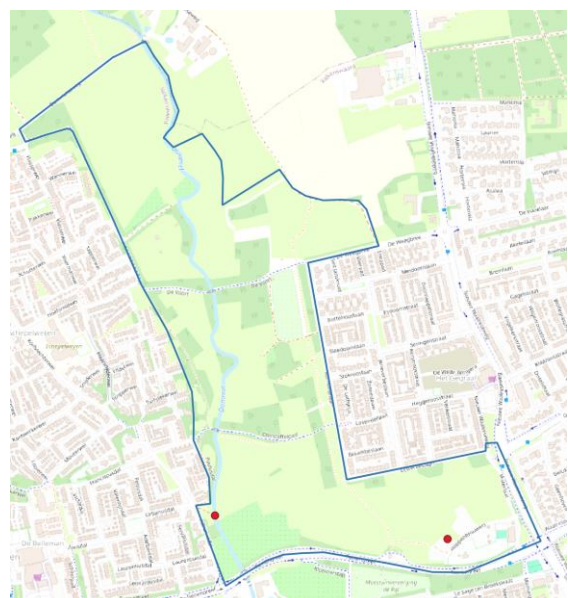
Heggenmus (13)

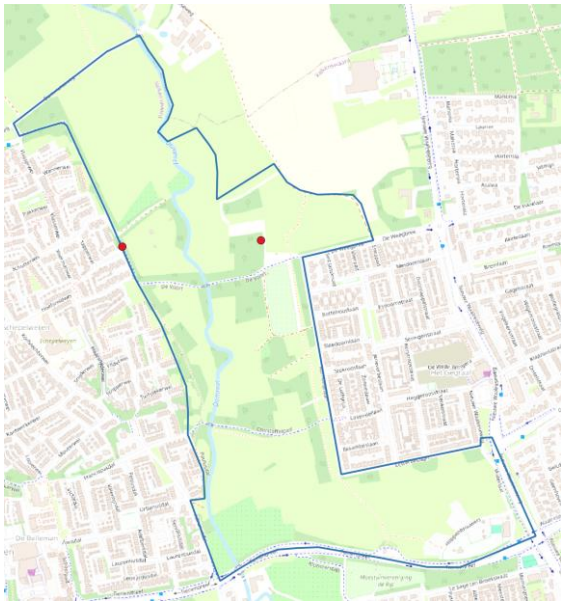
Goudvink (1)

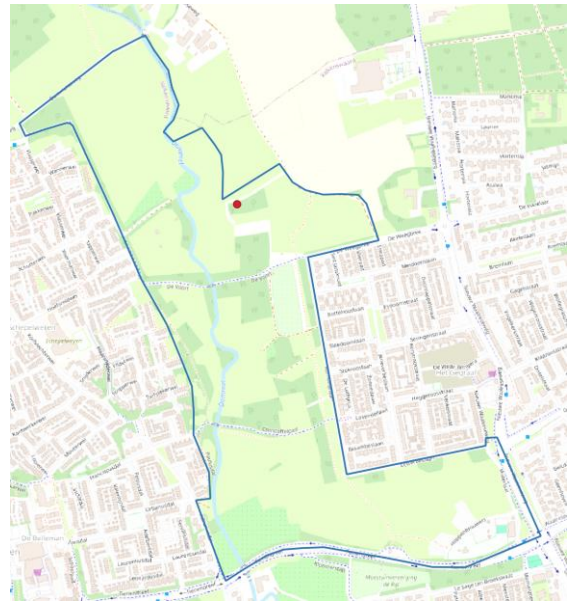
Vink (22)

Groenling (2)

Putter (2)

Geelgors (1)

4.2 Bijvangst: zoogdieren

Als “bijvangst” zijn ook de waarnemingen (waaronder sporen) van zoogdieren genoteerd. Op de kaartjes hieronder staan de

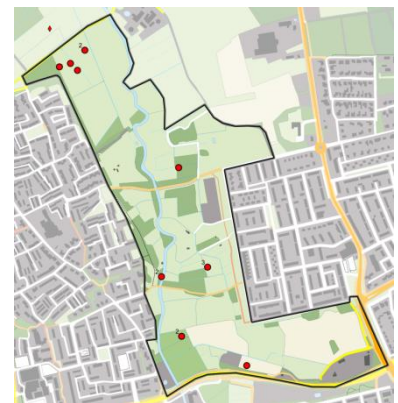
waarnemingen die *en passant* tijdens de broedvogelinventarisatie zijn gedaan.

Bever

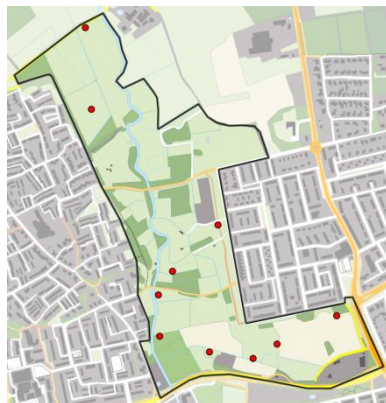
Haas

Ree

Eekhoorn

Mol

Ree in het Dommelkwartier, 29 mei 2025 (Jan Kolsters)

Wissel van een Bever aan de Dommel, noordelijke deel van het Dommelkwartier, 9 mei 2025 (Tom Heijnen).

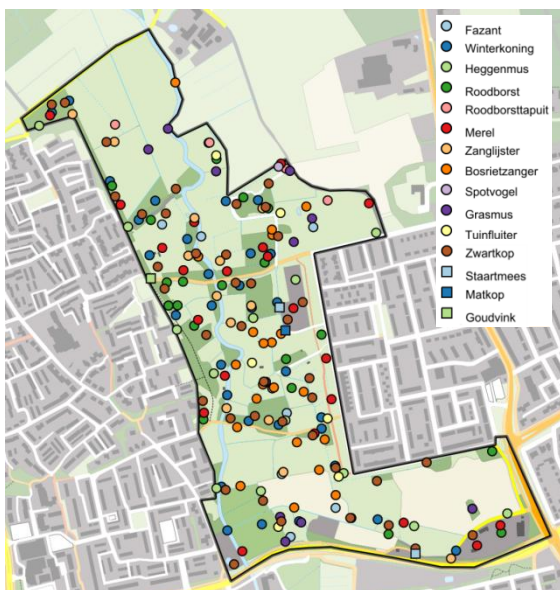
5. BESPREKING VAN DE RESULTATEN

5.1 Ecologische vogelgroepen

Ecologische vogelgroepen zijn groepen van vogels die soortgelijke biotoop-eisen hebben. Er bestaan meerdere indelingen in ecologische vogelgroepen. Zo zijn er indelingen op basis van landschaps- en vegetatiekenmerken (bijv. struwelen), op basis van nestplaatskeuze (bijv. holenbroeders) en op basis van natuurbeheer-type (bijv. beekbegeleidend bos). Met Avimap is het mogelijk om van vele ecologische groepen kaarten te maken. Hieronder zijn er enkele als voorbeeld uitgelicht.

Indeling op basis van vegetatiekenmerken

Struweelvogels zijn met 15 soorten en 194 territoria goed vertegenwoordigd. Ze komen door het hele gebied voor, met iets lagere aantallen in de meer open stukken in het noorden en zuiden.

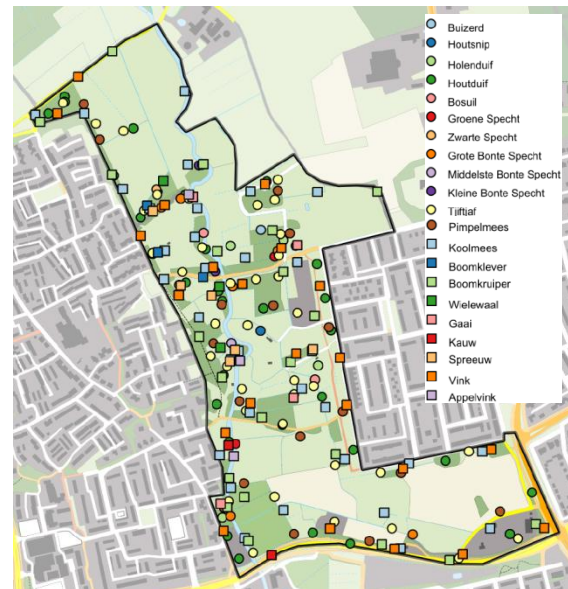

Territoria van struweelvogels.

Bosvogels zijn met 21 soorten en 207 territoria eveneens goed vertegenwoordigd.

De struweelvogels en bosvogels vormen samen de grootste groep in het Dommelkwartier, zowel wat betreft het aantal soorten (36 soorten = 72% van het totaal) als het

aantal territoria (401 territoria = 88% van het totaal).

Territoria van bosvogels.

Indeling op basis van natuurbeheertype

Van de kenmerkende soorten van het natuurbeheertype *beekbegeleidend bos* komen in het gebied 3 soorten voor met in totaal 8 territoria.

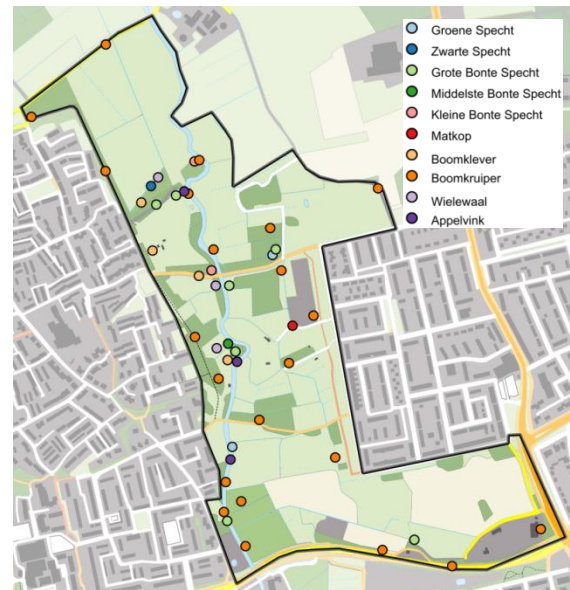

Territoria van kenmerkende vogels van natuurbeheertype N14.01 Rivier- en beekbegeleidend bos.

Van de kenmerkende soorten van het natuurbeheertype *vochtig bos met productie* komen in het gebied 10 soorten voor met in totaal 46 territoria.

In het Dommelkwartier is het overigens zo dat de drie voorkomende soorten die kenmerkend zijn voor beekbegeleidend bos óók tot de kenmerkende soorten behoren van vochtig bos met productie.

Een nadere analyse van ecologische vogelgroepen is zinvol als over enkele jaren een vervolgmeting beschikbaar is die veranderingen zichtbaar maakt.

Territoria van van kenmerkende vogels van natuurbeheertype N16.04 vochtig bos met productie.

Bosrietzangerhabitat op de oostoever van de Dommel, 29 mei 2025 (Jan Kolsters).

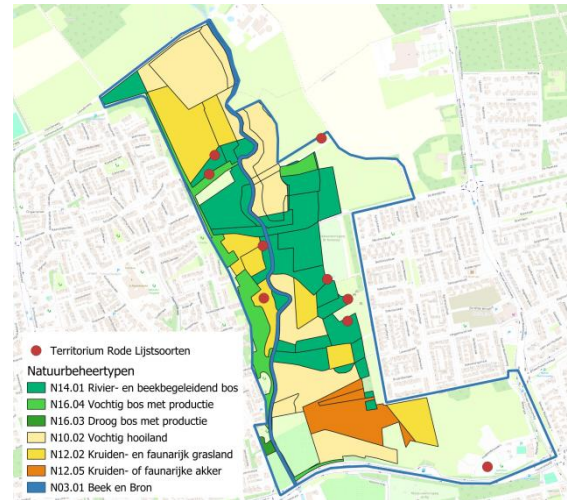
5.2 Rode Lijstsoorten

Vijf van de vastgestelde broedvogelsoorten staan op de [Rode Lijst van Nederlandse broedvogels](#), waarvan twee in de categorie 'kwetsbaar' (Koekoek en Wielewaal) en drie in de categorie 'gevoelig' (Matkop, Spotvogel en Huismus).

Territoria van Rode Lijst-soorten.

De meeste territoria van Rode Lijst-soorten waren te vinden in of aan de rand van beekbegeleidend bos.

Territoria van Rode Lijst-soorten met als ondergrond de natuurbeheertypen.

Opgaand loofhout is ideaal voor Wielewalen, 9 mei 2025 (Tom Heijnen).

5.3 Verschillen met 1985-2005

Uit het verleden zijn geen broedvogelinventarisaties van het gebied bekend die met de BMP-methode zijn uitgevoerd.

Aantal territoria volgens de drie provinciale avifaunakaracteringen in het Dommelkwartier (data: Georegister provincie Noord-Brabant). Ter vergelijking zijn ook de aantallen in 2025 opgenomen. Soorten die alleen in 2025 geteld zijn, zijn niet vermeld. Blanco = soort niet geteld.

Soort	1985	1996	2005	2025
Grauwe Gans	0	0	0	1
Fazant			3	8
Patrijs	1	2	0	0
Koekoek		1	1	2
Holenduif	1	2	0	4
Zomertortel	1	0	0	0
Waterhoen			4	1
Kievit	2		0	0
Buizerd	0	0	0	1
IJsvogel	0	0	0	2
Midd. B. Specht	0	0	0	1
Kleine B. Specht	0	1	0	2
Grote B. Specht	1	2	2	7
Zwarte Specht	0	0	0	1
Groene Specht	0	1	1	2
Wielewaal	0	1	0	3
Zwarte Kraai			5	9
Matkop		0	0	1
Staartmees		5	1	2
Fitis			2	0
Kleine Karekiet	0	1	6	10
Bosrietzanger	4	1	3	21
Spotvogel		1	3	1
Zwartkop		8	14	40
Tuinfluiters		11	3	6
Grasmus	1	8	2	11
Boomklever	0	0	0	4
Boomkruiper	0	4	3	22
Grote Lijster	2	0	0	0
Zanglijster		0	3	13
Bonte Vliegenv.	0	0	0	1
Roodborsttapuit	0	0	0	4
Appelvink	0	0	0	3
Goudvink	0	0	0	1
Groenling		2	4	2
Kneu		2	0	0
Putter	0	0	0	2
Geelgors	0	0	0	1

De drie inventarisaties die we kennen vonden plaats in het kader van provinciale avifaunakaracteringen waarbij tijdens een beperkt aantal bezoeken (lang niet altijd in de vroege ochtend) een selectie van soorten werd geteld. De resultaten hiervan staan in de

tabel, waarbij de aantallen gelden voor de gebiedsgrenzen van de inventarisatie in 2025.

Het is lastig om de gegevens te interpreteren, vooral omdat de intensiteit van inventariseren zo verschillend was. De inventarisatie in 2025 springt qua aantallen soms torenhoog boven de andere jaren uit, wat (mede) te danken is aan de vele vroege ochtendbezoeken en de fijnmazige manier van doorkruisen van het gebied.

Als het aantal territoria in een van de jaren 1985, 1996 of 2005 hoger was dan in 2025, dan wijst dat er sterk op dat de soort nu daadwerkelijk minder algemeen is. Zo was het aantal Waterhoenen in 2005, Staartmezen in 1996 en Tuinfluiters in 1996 opvallend hoger dan in 2025.

Nest van Staartmees in het Dommelkwartier, 7 maart 2025 (Jan Kolsters).

De volgende soorten zijn, ook gezien de negatieve trend in Nederland, vermoedelijk definitief uit het gebied verdwenen: Patrijs, Zomertortel en Grote Lijster.

Er zijn ook nieuwkomers ten opzichte van 2005 en eerder zijn, maar het is niet uit te sluiten dat een deel daarvan in het verleden gemist is. Het betreft: Grauwe Gans, Buizerd, Middelste Bonte Specht, Boomklever, Bonte Vliegenvanger, Appelvink en Putter.

6. AANBEVELINGEN

Dommelkwartier heeft een gevarieerde broedvogelbevolking en trekt door de ligging en inrichting veel menselijke bezoekers aan. Er lopen veel paden en paadjes door het gebied. Het is belangrijk om in de bereikbaarheid van het gebied voor mensen te differentiëren, van makkelijk bereikbaar (goed onderhouden paden) tot moeilijk bereikbaar. Zodat kan worden ingespeeld op verschillende behoeften van mensen (van hond uitlaten tot natuur verkennen) én rekening kan worden gehouden met vogelsoorten die gevoelig zijn voor menselijke verstoring. In het nieuw in te richten gebied is dit eveneens een belangrijk aandachtspunt. Wat dit precies betekent voor inrichting en beheer zal nader uitgewerkt moeten worden.

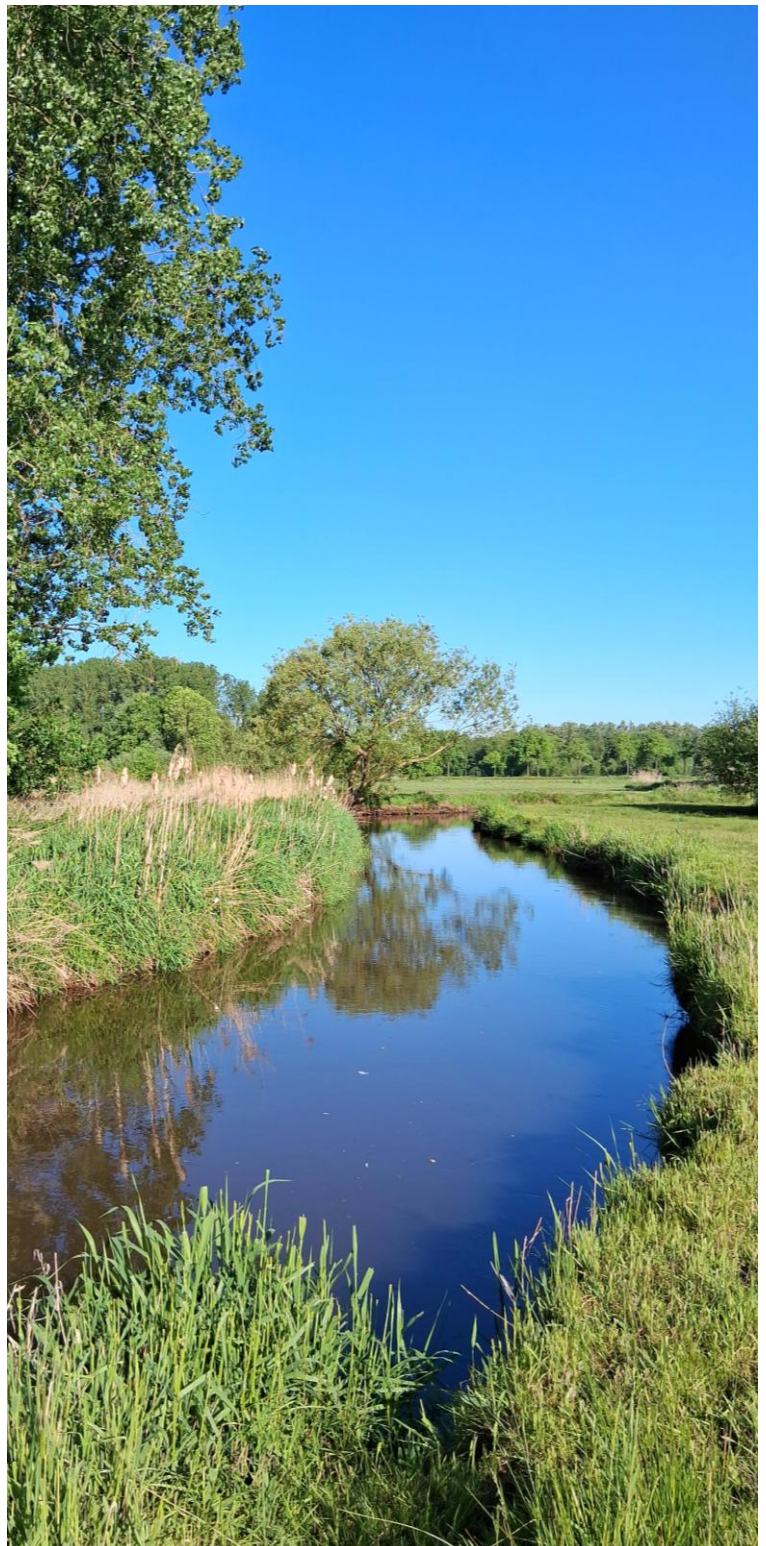
7. DANKWOORD

Uiteraard dank aan de inventariseerders van VWG De Kempen voor hun inspanningen in het veld. Dat waren: Harold Bierens, Jack Bos, Geurt Jan van Ek, Tom Heijnen, Jan Kolsters, Paul van Pelt en Pieter Wouters. Dank aan Pieter, Harold en Jan voor het becommentariëren van een eerdere versie van het rapport. Dank aan Chris Sandkuijl (met petje Gemeente Valkenswaard op) voor het verstrekken van informatie over aanleiding en doel van de inventarisatie.

8. GERAADPLEEGDE LITERATUUR

Aarts, W.J. et al. 2019. Integraal Ontwikkelingsplan Bos- en natuurterreinen Gemeente Valkenswaard. Bosgroep Zuid Nederland.

Provincie Noord-Brabant & Waterschap De Dommel 2025. Notitie Reikwijdte en Detailniveau Project Natura 2000 Dommeldal. Provincie Noord-Brabant.

Een lust voor het menselijk oog en een 'lust' voor vogels, 9 mei 2025 (Tom Heijnen).